

რუსეთ-უკრაინის ურთიერთობები „ევრომაიდნის“ შემდეგ

ნანა ღარიბაშვილი,
შალვა თურქაძე
თრუ ბაკალავრიატის სტუდენტები

რეზიუმე

საბჭოთა კავშირის დაშლისა და უკრაინის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ამ უკანასკნელის ურთიერთობამ რუსეთთან ახალი ფორმა მიიღო. მიუხედავად ამ ორ სახელმწიფოს შორის არსებული მჭიდრო ისტორიული კავშირისა, მათი საგარეო პოლიტიკური ინტერესები დროთა განმავლობაში წინააღმდეგობაში მოვიდა. ამის ნათელი მაგალითია 2013-2014 წლებში „ევრომაიდანზე“ განვითარებული მოვლენები, რამაც, ფაქტობრივად, გარდამტეხი მნიშვნელობა იქონია რუსეთ-უკრაინას შორის ურთიერთობების შემდგომ განვითარებაზე.

საკვანძო სიტყვები: რუსეთი, უკრაინა, „ევრომაიდან“, ყირიმის ანექსია, დონბასის ომი, საგარეო პოლიტიკა, პოლიტიკური ურთიერთობები, ეკონომიკური ურთიერთობები, ენერგეტიკული კავშირები.

1. რუსეთ-უკრაინის პოლიტიკური ურთიერთობები

1.1 „ევრომაიდან“

2013 წლის ნოემბერში უკრაინის პრორუსულმა ხელისუფლებამ, პრეზიდენტ ვიქტორ იანუკოვიჩის ხელმძღვანელობით, უარი თქვა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერაზე. ამ გადაწყვეტილებას მოჰყვა მრავალათასიანი საპროტესტო გამოსვლები უკრაინის დედაქალაქში, რომლებმაც „ევრომაიდნის“ სახელწოდება მიიღო (აშშ-ს ელჩმა უკრაინაში, ჯეფრი პაიატსმა, კი ქვეყანაში უფრო სამართლიანი და დემოკრატიული საზოგადოების შექმნის აღნიშნულ მცდელობას „ღირსების რევოლუცია“ უწოდა). მოვლენებმა კულმინაციას 2014 წლის თებერვალში მიაღწია, როდესაც უკრაინის მთავრობამ პროტე-

სტანტების წინააღმდეგ სნაიპერები გამოიყენა, რაც, საბოლოო ჯამში, ასზე მეტი ადამიანის მსხვერპლით დასრულდა. პასუხად, უკრაინაში მასობრივად დაიწყო დაუმორჩილებლობის პროცესი. ამას დაერთო ისიც, რომ ფაქტობრივად დაიშალა მმართველი რეგიონების პარტიის საპარლამენტო ფრაქცია. პრეზიდენტი იანუკოვიჩი იძულებული გახდა წასულიყო შეთანხმებაზე, რომლითაც 21 თებერვალს ახალი მთავრობა შეიქმნა და 25 მაისისთვის დაინიშნა ვადამდელი საპრეზიდენტო არჩევნები. პრაქტიკულად, მთელი ხელისუფლება ყოფილი ოპოზიციის ხელში გადავიდა და შეიქმნა ახალი კოალიცია. თავდაპირველად, თებერვლის მოვლენებისას რუსეთი პასიური დამკვირვებლის როლით იყო შემოფარგლული და მხოლოდ სიტყვიერ პროტესტს გამოთქვამდა უკრაინაში „ფაშისტური ელემენტების“ ხელისუფლებაში მოსვლის გამო. თუმცაღა, ვითარება შეიცვალა 24 თებერვლიდან, როდესაც რუსეთმა დაიწყო თავისი იმპერიული გეგმების ხორცშესხმა უკრაინაზე კონტროლის მოპოვების მცდელობით.

1.2 .ყირიმის ანექსია

თანამედროვე რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ფარგლებში, კრემლს აუცილებლად მიაჩნია რაიმე ფორმით კონტროლი უკრაინის ბედზე. მისი მცდელობა, მთელი უკრაინა სატელიტად ექცია, წარუმატებელი აღმოჩნდა: 2013-2014 წლების ზამთრის რევოლუციამ უკრაინაში ცხადი გახადა, რომ უკრაინული საზოგადოება არ დაუშვებს ქვეყნის ჩავარდნას რუსული კონტროლის ქვეშ. შედეგად, რუსეთმა წამოიწყო ოპერაცია უკრაინის დანაწევრებისთვის, რაც დაიწყო ყირიმის ოკუპაციით და გაგრძელდა სამხრეთ და აღმოსავლეთ უკრაინაში დესტაბილიზაციის მცდელობით.

2014 წლის 24 თებერვალს ყირიმში დაიწყო პრორუსული ძალების აქციები. რეალურად კი, რუსულმა სამხედრო შენაერთებმა, რომლებიც განთავსებული იყვნენ ყირიმში, სულ რაღაც რამდენიმე დღეში ფაქტობრივი კონტროლი დაამყარეს ყირიმის ავტონომიურ რესპუბლიკასა და ქალაქ სევასტოპოლზე. 1 მარტს რუსეთის დუმამ უფლება მისცა რუსეთის პრეზიდენტს, საჭიროების შემთხვევაში, შეეყვანა „სამშვიდობო ძალები“

ბი» უკრაინის ტერიტორიაზე. ამავე დროს, ყირიმში შექმნილმა ახალმა მთავრობამ, რომელსაც სათავეში ყირიმში მოქმედი პარტია „რუსული ერთობის“ ლიდერი, სერგეი აქსიონოვი ჩაუდგა, გამოაცხადა რეფერენდუმი ყირიმის სტატუსის შესახებ, რაც უკრაინის ხელისუფლების წინააღმდეგობის მიუხედავად 16 მარტს გაიმართა (ყირიმის მოსახლეობის 97%-მა მხარი დაუჭირა რუსეთთან შეერთებას).

ბუნებრივია, რუსეთის მიერ ყირიმის ჯერ ოკუპაციამ, ხოლო შემდეგ ანექსიამ (2014 წლის 18 მარტს ხელშეკრულებით გაფორმდა ზემოხსენებულის რუსეთის შემადგენლობაში ფედერალური სუბიექტის სტატუსით შესვლა), მსოფლიოში სერიოზული ვნებათაღელვა გამოიწვია. თუმცაღა, რუსეთის ხელისუფლება და პირადად პრეზიდენტი პუტინი ყირიმში განვითარებულ მოვლენებში რუსეთის როლს ახასიათებს, როგორც კიევიდან აღმოსავლეთით გავრცელებული უკანონოებით შეშფოთებული ეთნიკური რუსების დაცვას (ყირიმის მოსახლეობის 65,3% რუსია), ხოლო ძირითადი ყურადღება გადააქვს საკითხის ისტორიულ ასპექტზე და ყირიმის რუსეთთან შეერთებას ისტორიული სამართლიანობის აღდგენად აფასებს (ყირიმი დიდი ხნის განმავლობაში რუსეთის შემადგენლობაში შედიოდა; 1954 წელს ნიკიტა ხრუშჩოვმა იგი უკრაინას გადასცა).

1.3. ომი აღმოსავლეთ უკრაინაში

ყირიმში განვითარებული მოვლენების პარალელურად, შეიარაღებულმა დაპირისპირებამ თავი იჩინა უკრაინის აღმოსავლეთშიც. 2014 წლის აპრილში რუსეთის მომხრე შეიარაღებულმა აქტივისტებმა დონეცკისა და ლუგანსკის ოლქებში ადმინისტრაციული შენობების დაკავება დაიწყეს. საპასუხოდ, უკრაინის ხელისუფლებამ წამოიწყო კონტრტერორისტული ოპერაცია, რაც მალე სრულმაშტაბიან კონფლიქტად გადაიქცა თვითგამოცხადებულ დონეცკისა და ლუგანსკის სახალხო რესპუბლიკებსა (2014 წლის 11 მაისს, სეპარატისტებმა დონეცკისა და ლუგანსკის ოლქებში ჩატარებული რეფერენდუმის შედეგად, გამოაცხადეს ამ უკანასკნელთა დამოუკიდებლობა „სახალხო რესპუბლიკების“ სახელწოდებით) და უკრაინის ხე-

ლისუფლებას შორის. აღსანიშნავია, რომ დონბასის ომი კვლავ გრძელდება და პერიოდულად ხდება ვითარების ესკალაცია.

2015 წლის 10 თებერვალს, რუსეთის სამხედრო ინტერვენციის საპასუხოდ, უკრაინის რაღამ დაარეგისტრირა რეზოლუციის პროექტი რუსეთთან დიპლომატიური ურთიერთობების დროებით შეწყვეტის შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ ვერ მოხდა აღნიშნულის განხორციელება, 2016 წლისათვის უკრაინის საგარეოს საქმეთა სამინისტროს საგანგებო დესპანმა, დმიტრო კულებამ, განაცხადა, რომ რუსეთთან უკრაინის დიპლომატიური ურთიერთობები თითქმის ნულამდე შემცირდა. 2017 წლისათვის კი, უკრაინის საგარეო საქმეთა მინისტრმა, კლიმკინმა, ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობები შეაფასა, როგორც ჩარჩოებრივი, რომელიც მხოლოდ მოქალაქეებზე ზრუნვით შემოიფარგლება.

2. რუსეთ-უკრაინის ეკონომიკური ურთიერთობები

რუსეთ-უკრაინას შორის ათწლეულების მანძილზე არსებული ახლო პოლიტიკური ურთიერთობების გამო, ორი ქვეყანა საკმაოდ მჭიდროდ აღმოჩნდა დაკავშირებული ეკონომიკური თვალსაზრისითაც. შედეგად, მათ შორის პოლიტიკური ურთიერთობების გამწვავებას მოჰყვა სერიოზული ცვლილებები ეკონომიკის თითქმის ყველა სექტორში.

2.1. სავაჭრო ურთიერთობები

2014 წლის ყირიმის ანექსიისა და დონბასში განვითარებული მოვლენების შემდეგ, რუსეთ-უკრაინის სავაჭრო ურთიერთობები თითქმის 2-ჯერ შემცირდა, რაც განაპირობა ორივე ქვეყნის მიერ ერთმანეთისთვის დაწესებულმა სელექციურმა სავაჭრო ემბარგოებმა სხვადასხვა სახის საქონელზე. 2016 წლისათვის, უკრაინის მიერ რუსეთიდან იმპორტირებულმა საქონელმა შეადგენდა \$5,6 მლრდ. მაშინ, როდესაც 2013 წლისთვის აღნიშნული მაჩვენებელი იყო \$24,5 მლრდ. ექსპორტის თვალსაზრისით, რუსეთი კვლავ მნიშვნელოვან არეალად რჩება უკრაინისათვის - ამ უკანასკნელის მიერ ექსპორტირებული საქონლის 9.9% (\$3.5 მლრდ.) სწორედ მის მეზობელ ქვეყანაზე მოდის. რაც შეეხება რუსეთს,

2017 წლის მონაცემებით, უკრაინა მისი მე-14 ყველაზე მსხვილი საექსპორტო ქვეყანაა (რუსეთის მთლიანი ექსპორტის 2.2 % - \$6.3 მლრდ.), ხოლო 2016 წელს ამ უკანასკნელიდან რუსეთის მიერ იმპორტირებული საქონლის ღირებულებამ \$3.9 მლრდ შეადგინა.

2.2. ენერგეტიკული ურთიერთობები

წლების განმავლობაში რუსეთის მიერ უკრაინის ბუნებრივი აირით ძალზე დაბალ ფასად მომარაგებამ განაპირობა ამ უკანასკნელის მიერ თავისი დამოკიდებულების გაზრდა რუსეთიდან შემომავალ გაზსა და ნავთობზე. 2014 წლისათვის „გაზპრომმა“ შეწყვიტა უკრაინისთვის ბუნებრივი აირის შეღავათიან ფასებში მიწოდება, რის გამოც ქვეყნის ვალი კომპანიისადმი აპრილიდან ივნისამდე გაიზარდა \$1.7 მლრდ-დან \$4.5 მლრდ-მდე. გაზის ფასთან დაკავშირებული დავის გამო, უკრაინის მთავრობამ დაიწყო ახალი ენერგო პარტნიორის ძებნა და ბუნებრივი აირის იმპორტი ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებიდან (პოლონეთი, უნგრეთი და სლოვაკეთი). 2015 წლის ნოემბერს გაზპრომმა შეწყვიტა უკრაინის ბუნებრივი აირით მომარაგება, რის პასუხადაც, 2016 წლის დასაწყისში, უკრაინამ მთლიანად შეწყვიტა გაზის იმპორტი მისი აღმოსავლელი მეზობლისაგან.

2.3. ინვესტიციები და ფულადი გადარიცხვები

მიუხედავად, რუსეთ-უკრაინას შორის არსებული დაძაბული პოლიტიკური ვითარებისა, 2016 წელს რუსულმა ბიზნესმა უკრაინის ეკონომიკაში დააბანდა \$1.67 მლრდ, რამაც ქვეყნის მთლიანი უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების 38% შეადგინა. ამ სფეროში რუსეთის ასეთი დომინირება ახალი ტრენდია. 2016 წელს უკრაინის ეროვნულმა ბანკმა რუსულ ბანკებს უკრაინული ფილიალების რეკაპიტალიზაციის ნება დართო, რითიც რუსული კაპიტალის დიდი ნაწილის დაბანდება, ძირითადად, მოხდა უკრაინაში მოქმედ 8 რუსულ ბანკში, რომლებიც უკრაინის საბანკო სექტორის 8.8%-ს შეადგენს.

2016 წლის შემოდგომას, უკრაინამ აკრძალა რუსული გადა-რიცხვის/გადასარიცხი კომპანიების მოქმედება თავისი ხელსაყრელი ბაზრიდან. ამის საპასუხოდ, რუსეთის პარლამენტმა

მიიღო კანონი, რომლის თანახმადაც გამკაცრდა რუსეთიდან თანხის გადარიცხვა იმ ქვეყნებში, რომლებშიც მოქმედებს გარკვეული შეზღუდვები რუსულ საგადასახადო სისტემასთან დაკავშირებით. შედეგად, რუსეთიდან უკრაინაში გადარიცხული კერძო თანხის რაოდენობა 2013 წელთან შედარებით (\$20,78 მლრდ.) 2016 წლისთვის ორჯერ შემცირდა (\$10 მლრდ.)

3. რუსეთ-უკრაინის კულტურულ-სოციალური ურთიერთობები

3.1. ეკლესია

2014 წლის მოვლენების შემდეგ, რუსეთის ეკლესია სერიოზული გამოწვევების წინაშე დადგა. თავდაპირველად რუსეთის პატრიარქის, კირილ I-ის განცხადებები უკრაინაში განვითარებულ კონფლიქტთან დაკავშირებით ზომიერი ხასიათის იყო და მხარეებს მშვიდობისაკენ მოუწოდებდა. უკრაინის მართლმადიდებელი ეკლესიის კიევის საპატრიარქოს თანახმად, კი რუსეთის მართლმადიდებლური ეკლესიის ინტერესები მთლიანად თანხვედრაშია კრემლის პოლიტიკასთან. აღნიშნული ნეიტრალური პოლიტიკა კრემლის ღია მხარდაჭერით შეიცვალა 2015 წლიდან, რაც უკრაინის სუვერენიტეტის პირდაპირი გამოწვევაა და ცალსახად მიაწინებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია კრემლისა და რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის უკრაინის კონტროლი. ზემოხსენებულის შემდეგ, 2014 წლიდან დღემდე უკრაინაში იზრდება იმ ადამიანთა რიცხვი, ვინც მიიჩნევს, რომ რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესია რუსეთის მთავრობის ინტერესების გამტარებელია. მსგავსი განწყობების გაძლიერებამ კი ავტოკეფალიის მომხრეების რაოდენობის ზრდასა და შეუწყო ხელი. დღეისათვის, იმ ადამიანთა რიცხვი, ვინც თავს მიიჩნევს კიევის საპატრიარქოს მრევლად გაიზარდა 10 მილიონამდე, რაც ქვეყნის მთლიანი მოსახლეობის 25 %-ს შეადგენს.

3.2. ინფორმაციული ომი

ორ ქვეყანას შორის არსებულმა დაძაბულმა ურთერთობებმა ასახვა ჰპოვეს აგრეთვე მედიაში. ე.წ. ჰიბრიდული ომის დროს

რუსეთი აქტიურად იყენებდა საზოგადოებრივი აზრის ჩამოსაყალიბებლად მედია საშუალებებს. რუსულენოვანმა ტელე-რადიო პროგრამებმა, რომლებიც კონფლიქტამდე, ფაქტობრივად, დომინირებდნენ უკრაინაში, შეძლო მოსახლეობის აზრის ფორმირება და წარმართვა რუსეთის მხარის სასარგებლოდ, უმეტესწილად ცრუ ინფორმაციის საფუძველზე. გარდა ამისა, რუსეთი აქტიურად იყენებს უკრაინის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდის ფარგლებში, ისეთ საშუალებებს როგორცაა სოციალური ქსელები, კომპიუტერული ვირუსები, სატელეფონო ჩანაწერები, კიბერშეტევები და სხვა. ამის საპასუხოდ, უკრაინამ 2017 წლის პირველ მეოთხედში დაუწესა სერიოზული სანქციები როგორც პრორუსულ მედია საშუალებებს (NTV, RT, Ria Novosti.), ისე რუსული წარმოშობის მქონე კიბერუსაფრთხოების კომპანიებს (Kaspersky Lab, Doctor Web, Aeroflot). აგრეთვე, აკრძალა უამრავი რუსული ვებგვერდისა თუ სოციალური ქსელის გამოყენება.

დასკვნა

ევრომაინდის შემდეგ რუსეთ-უკრაინას შორის განვითარებული მოვლენები ცხადყოფს მათი ურთიერთობების კომპლექსურობას. ევროკავშირთან უკრაინის დაახლოების მცდელობამ გამოიწვია ორ ქვეყანას შორის პოლიტიკური ურთიერთობების უკიდურესი დაძაბვა, რაც აისახა როგორც ყირიმის ოკუპაციაში, ისე მიმდინარე დონბასის ომშიც. მიუხედავად დიპლომატიური ურთიერთობების მინიმუმამდე დაყვანისა, უკრაინა-რუსეთის ეკონომიკური კავშირები მართალია მცირდება, თუმცაღა კვლავ მნიშვნელოვან ფაქტორად რჩება, უკრაინის ეკონომიკის რუსეთზე ხანგრძლივი ისტორიული დამოკიდებულების გამო. ამის პარალელურად ღრმავდება უკრაინის ეკონომიკური ურთიერთობები დასავლეთით მდებარე მეზობლებთან. აგრეთვე, იცვლება მოსახლეობის დამოკიდებულება რუსეთის პოლიტიკის მიმართ, რაც ნათელს ხდის, რომ უკრაინის მოსახლეობა ზურგს აქცევს მის აღმოსავლეთით მდებარე რუსეთს, რომელიც, თავის მხრივ, ყველანაირი გზით ცდილობს იმპერიული პოლიტიკის სისრულეში მოყვანას და გავლენის სფეროების აღდგენას, რაც უკრაინის გარეშე წარმოუდგენელია.

ლიტერატურა:

1. Gwendolyn Sasse, "Revisiting the 2014 Annexation of Crimea," *CarnegieEurope.eu*, March 15, 2017,
2. <http://carnegieEurope.eu/2017/03/15/revisiting-2014-annexation-of-crimea-pub-68423> , ბოლო ნახვა 8 თებერვალი, 2018.
3. Gavrylyuk, Oleksandr. "Russia's Conflict Against Ukraine and the West: The Religious Dimension," *Jamestown*, March 17, 2016, <https://jamestown.org/program/russias-conflict-against-ukraine-and-the-west-the-religious-dimension/>, ბოლო ნახვა 8 თებერვალი, 2018.
4. Oliphant, Roland."Ukraine Bans Russian Social Networks in Sweeping Expansion of Sanctions," *The Telegraph*, Telegraph Media Group, May 16, 2017, <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/16/ukraine-bans-russian-social-networks-sweeping-expansion-sanctions/>, ბოლო ნახვა 8 თებერვალი, 2018.
5. Samofalova, Olga, and Vzgliad. "Russia Bans Money Transfers to Ukraine via U.S. Cash Transfer Systems," *Russia Beyond*, March 24, 2017, https://www.rbth.com/politics_and_society/2017/03/24/russia-bans-money-transfers-to-ukraine-via-us-cash-transfer-systems_726991, ბოლო ნახვა 8 თებერვალი, 2018.
6. Stratfor. "Russia Parts Ways With a Longtime Trade Partner." *Stratfor Worldview*, Stratfor, April 19, 2017, <https://worldview.stratfor.com/article/russia-parts-ways-longtime-trade-partner>, ბოლო ნახვა 8 თებერვალი, 2018.

REFERENCES:

1. Gwendolyn Sasse, "Revisiting the 2014 Annexation of Crimea," *CarnegieEurope.eu*, March 15, 2017, <http://carnegieEurope.eu/2017/03/15/revisiting-2014-annexation-of-crimea-pub-68423>, accessed February 8, 2018.
2. Gavrylyuk, Oleksandr. "Russia's Conflict Against Ukraine and the West: The Religious Dimension," *Jamestown*, March 17, 2016, <https://jamestown.org/program/russias-conflict-against-ukraine-and-the-west-the-religious-dimension/>, accessed February 8, 2018.
3. Oliphant, Roland."Ukraine Bans Russian Social Networks in Sweeping Expansion of Sanctions," *The Telegraph*, Telegraph

Media Group, May 16, 2017, <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/16/ukraine-bans-russian-social-networks-sweeping-expansion-sanctions/>, accessed February 8, 2018.

4. Samofalova, Olga, and Vzgliad. "Russia Bans Money Transfers to Ukraine via U.S. Cash Transfer Systems," *Russia Beyond*, March 24, 2017, https://www.rbth.com/politics_and_society/2017/03/24/russia-bans-money-transfers-to-ukraine-via-us-cash-transfer-systems_726991, accessed February 8, 2018.

5. Stratfor. "Russia Parts Ways With a Longtime Trade Partner." *Stratfor Worldview*, Stratfor, April 19, 2017, <https://worldview.stratfor.com/article/russia-parts-ways-longtime-trade-partner>, accessed February 8, 2018.

RUSSIA-UKRAINE RELATIONS AFTER THE "EUROMAIDAN"

Nana Garibashvili, Shalva Turkadze
TSU Bachelor Students

RESUME

The Ukrainian Soviet Socialist Republic, also known as the Soviet Ukraine, was one of the constituent republics of the Soviet Union from its inception in 1922. But after the dissolution of the Soviet Union on 26 December, 1991 it gained independence and as a result, the new relationship with Russia was shaped. Despite the historical ties between the two states, their foreign policy interests have reached the stalemate. The tension between these countries was revealed during the "EuroMaidan" events in 2013-2014, which actually became a turning point for the further development of relations between Russia and Ukraine.

Key words: Russia; Ukraine; "Euromaidan"; Annexation of Crimea; War in Donbass; Foreign policy; Political relationship; Economic relationship; Energy, ties.